Kap 1: Storja ta' Mħabba

1.1 In-nies tal-qedem u l-allat tagħhom.

Meta nħarsu lejn it-tempji Megalitiċi tal-Imnajdra jew ta' Ħaġar Qim nibqgħu impressjonati bl-għerf u s-saħħa ta' missirijietna li fasslu, bnew u lestew dawn it-tempji. Nistagħġbu aktar meta niftakru li dawn inbnew biex fihom missirijietna jiltaqgħu flimkien bħala komunità ħalli jitolbu u joffru sagrifiċċji lill-allat li kienu jaduraw. Dan jurina ċar li l-bniedem sa minn dejjem kien iħoss li hemm xi Ħadd akbar li ħalqu u li tah dak kollu li għandu. Ħafna popli maż-żmien bnew tempji biex jaduraw lill-allat tagħhom.

1. Sib 13-il isem ta' allat Griegi, Rumani u Eġizzjani u Maltin

V	E	N	E	R	E	U	V	A	L	P	O
F	Z	E	U	S	N	T	Ż	T	M	A	A
D	R	T	N	Z	R	G	N	L	N	N	P
A	S	T	A	R	T	E	O	A	B	D	O
R	H	U	I	M	D	M	R	S	U	O	L
T	J	N	L	B	A	K	K	U	N	R	L
Ħ	P	O	S	E	J	D	O	N	U	A	O
U	O	P	M	E	R	K	U	R	J	U	Ġ
J	B	A	G	Ħ	A	L	Ħ	Ż	Ċ	R	A
M	A	R	A	L-	Ħ	O	X	N	A	K	V

AĦSEB U AĦDEM

In-nies ta' żmien il-qedem kienu jħossu l-bżonn li jduru lejn dawn l-allat u jagħtuhom qima. Dan il-bżonn jinsab fina wkoll. Aħseb u ikteb erba' affarijiet li llum jgħinuna biex aħna wkoll nitgħallmu nduru lejn Alla Missierna li tant iħobbna. L-ewwel waħda hija lesta bħala eżempju.

1. li mmur nitgħallem.
2. ______________________________
3. ______________________________
4. ______________________________

Kap 1: Storja ta' Mħabba

1.2 Il-proċess fil-ħajja tal-bniedem.

Il-bniedem ilu jeżisti eluf ta' snin u tul dan iż-żmien għadda minn ħafna ġrajjiet kbar. Waħda minnhom hija dik li fiha Alla beda poplu permezz ta' Abraham u l-mara tiegħu. Alla sejjaħ lil Abraham madwar is-sena 1850 qabel Kristu. Dan il-poplu kiber u sab postu fl-art ta' Iżrael li Alla wiegħed lil Abraham. Imbagħad għadda minn ħafna avventuri - xi wħud sbieħ u xi wħud koroh. Wara ġew ħafna u ħafna nies, sakemm wasalna aħna. Permezz tal-hekk imsejħa *timeline* inti tista' tieħu idea aħjar ta' meta seħħew ċerti ġrajjiet importanti matul iż-żminijiet.

1. **Imla l-vojt**
   Imla din it-*timeline* b'dan il-kliem. In-naħa ta' fuq agħmel l-ismijiet marbutin mar-reliġjon u f'ta' taħt ikteb l-ismijiet marbutin mal-Istorja ta' Malta: Abraham, Mosè, David, Profeti, Il-Kavallieri, Il-Knisja, Tempji Megalitiċi, San Franġisk, Aħna, Tinbena l-Imdina, San Pawl, L-Għarab.

				ĠESÙ					
2000qK	1500qK	1000qK	500qK	0	500wK	1000wK	1500wK	2000wK	2500wK

2. L-Appostlu San Pawl.

Fittex din l-informazzjoni dwar dan l-Appostlu li nsejħulu Misierna.

1. X'kien jismu qabel iltaqa' ma' Ġesù?

2. Fejn kien jgħix?

3. Fejn tgħallem?

4. Ma' min iltaqa' fi triqtu lejn Damasku?

5. X'għamel meta ddeċieda li jħobb lil Ġesù?

6. Meta u fejn miet?

AĦSEB U AĦDEM

1. X'inhi dik il-kwalità li tammira f'San Pawl, u li tixtieq li taħdem biex tikkultivaha fik ukoll?

____

Kap 1: Storja ta' Mħabba

1.3 Il-ġrajjiet li jdawru ħajjitna

Ser tagħmel *timeline* tal-ġrajjiet il-kbar ta' ħajtek jew ta' ħajjet dawk li jħobbuk.

Ħajjitna hi mimlija ġrajjiet minn dawn.

Mingħajr ma forsi tajna kas, kien hemm xi ħadd li kien magħna waqt li aħna konna għaddejjin minn dan kollu. Dan hu xi ħadd li jħobbna ħafna u idu tidderieġi l-ġrajja tagħna. Hu jaħdem fis-skiet bla ma nindunaw, bħalma tiftaħ fjura kkulurita fil-ġnien.

1. Mur id-dar u ara min mill-membri tal-familja tiegħek jistgħu jgħinuk timla din it-*timeline* bil-ġrajjiet l-aktar importanti li ġraw fil-familja tiegħek.

1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020		

AĦSEB U AĦDEM

Alla l-Missier iħobbni tassew u qiegħed imexxi l-ħajja tiegħi kollha. Ġieli jkolli affarijiet ta' ferħ, imma ġieli wkoll ikolli affarijiet mhux daqshekk ta' ferħ. Imma hu li jmexxi kollox xorta hu miegħu u jgħinni f'dak kollu li ngħaddi minnu. Quddiem dan kollu, xi tħoss li għandek tgħidlu lil Alla li tant iħobbok?

____
____
____
____

Kap 1: Storja ta' Mħabba
1.4 It-testment il-Qadim.

Alla tant iħobb lill-bniedem li meta ħalqu ma riedx iħallih waħdu. Il-ġrajjiet fit-*Testment il-Qadim* juru li Alla kien dejjem mal-bniedem. Imma l-bniedem mhux dejjem fehem dan u sa mill-bidu ħass li ħajtu seta' jfassalha hu waħdu mingħajr Alla. Għalhekk Alla, wara l-ħolqien, sejjaħ lil Abraham biex permezz tiegħu jagħti bidu għal poplu ġdid mibni fuq il-fidi ta' Abraham. Wara Abraham ġie t-tifel tiegħu Iżakk li minnu tnissel Ġakobb. Warajhom it-tnax-il iben ta' Ġakobb. Imbagħad, il-Poplu Lhudi issetilja għal żmien twil fl-Eġittu fejn kien mgħakkes u għex bħala poplu ta' lsiera. Alla ra t-tbatija ta' dan il-poplu u ndaħal permezz ta' Mosè biex jeħilsu minn dan il-jasar. Wara żmien fid-desert, il-Poplu daħal fl-art Imwegħda u hemmhekk Alla baqa' jikkomunika mal-Poplu tiegħu permezz tal-Imħallfin, il-Qassisin, is-Slaten u l-Profeti. Anke meta tbiegħdu minnu u għamlu ta' rashom, Alla baqa' jħobb lill-poplu tiegħu u b'ħafna modi baqa' juriho it-triq tal-ferħ veru. L-aħħar fost il-profeti li permezz tagħhom Alla kien jitkellem, kien Ġwanni l-Battista.

1. Irranġa dawn l-ismijiet imgerrfxin ta' ftit min-nies importanti li jissemmew fit-Testment il-Qadim. Is-sentenzi t'hawn taħt ser jgħinuk issib l-isem.

1. DMAA	2. RHABMAA	3. KŻIAK	4. BĠKAO
5. ÈSOM	6. VIDDA	7. LSMANAU	8. JAIAIS

1. L-ewwel bniedem fid-dinja.
2. Kien lest li jissagrifika lil ibnu.
3. Iben Abraham.
4. Missieru kien jismu Isakk.
5. Kien sultan għaref ħafna.
6. Hu ħareġ il-poplu mill-Eġittu.
7. Profeta li ħabbar il-miġja tal-Messija.
8. Kien ragħaj u ġie midluk sultan mill-Profeta Samwel.

AĦSEB U AĦDEM

Meta jien nonqos lil xi ħadd għandu jiddispjaċini u nitlob skuża. Meta nonqos lil Alla għandi ____

Kap 1. Storja ta' mħabba

1.5.Ġrajjiet importanti fit-Testment il-Ġdid

Madwar elfejn sena ilu, Alla għażel tfajla ta' madwar ħmistax-il sena li kienet mgħarrsa ma' raġel jismu Ġużeppi, u din intalbet, permezz tal-Arkanġlu Gabrijel, biex tkun Omm Alla. Hi, għalkemm ma tantx setgħet tifhem x'kien se jiġri, aċċettat u tat lid-dinja lil Ġesù, l-Iben t'Alla. Minn hawn jibda t-*Testment il-Ġdid*. Jgħaddu s-snin u raġel bl-isem ta' Ġwanni l-Battista jibda jxandar li wasal il-Messija. U veru! Ftit żmien wara tfaċċa Ġesù! Ġesù ġabar grupp ta' tnax-il raġel li sejħilhom Appostli u li qattgħu tliet snin flimkien miegħu waqt li kien jippriedka u jagħmel il-mirakli. Wara li Ġesù miet, l-Appostli u d-dixxipli xterdu u l-aħbar it-tajba ta' Ġesù xerrduha f'ħafna postijiet waqt li huma stess taw ħajjithom għal dak li emmnu fih. Warajhom ħafna oħrajn taw ħajjithom għal din l-aħbar, fosthom Pawlu ta' Tarsu u tant qaddisin Martri. Din l-istorja ta' xhieda kompliet u għadha tkompli sal-lum b'lista twila ta' qaddisin li, jew taw ħajjithom għall-Vanġelu ta' Ġesu' jew għexu b'mod li sal-lum għadhom dawl għalina. Fost dawn insemmu lil Santu Wistin, San Franġisk t'Assisi, Santa Katerina ta' Siena, Sant'Injazju ta' Loyola, San Tumas More, u tant u tant oħrajn sa żmienna.

1. F'din il-lista jissemmew 10 qaddisin li għexu fi żminijiet differenti. Fittex ftit meta eżistew u wara poġġihom f'ordni kronoloġiku.

San Stiefnu, San Pietru, San Franġisk t'Assisi, San Tumas More, San Ġorġ Preca, Santa Marija Goretti, Santa Helena, Papa San Piju V, San Tumas t'Akwinu, Santa Tereża ta' Avila.

AĦSEB U AĦDEM

Agħżel tliet qaddisin minn dawn u ikteb żewġ kwalitajiet li lilek jolqtuk fihom.

____

____

____

____

____

____

Kap 1. Storja ta' Mħabba.

1.6 Il-kommunikazzjoni bejn Alla u l-bniedem.

Fil-ġrajjiet tal-Bibbja nsibu kemm-il darba li Alla wera x-xewqa tiegħu lill-bniedem. Lil Abraham qallu u wiegħdu "nisel kbir" u "art li tnixxi ħalib u għasel." Lil Mosè qallu biex jeħles lill-Poplu Lhudi mill-jasar tal-Eġittu. Wara, permezz ta' Mosè stess għamel ftehim ta' ħbiberija speċjali u tahom il-Kmandamenti biex jurihom kif għandhom jgħixu ħalli l-ħajja tagħhom tkun aħjar. Permezz tal-profeti kompla jikkomunika mal-bnedmin u jurihom x'ma kienx qed jogħġbu fil-ħajja tagħhom ħalli jfittxu jirranġawh u b'hekk jgħixu fis-sliem miegħu u bejniethom. Meta wasal Ġesù, dan kompla jwassal dak li Alla l-Missier ried jgħidilna u ġabar kollox fi kmandament wieħed, dak tal-imħabba: Ħobb 'l Alla u ħobb 'il-proxxmu tiegħek bħalek innifsek.

1. Imla l-vojt bil-kliem li jonqos ħalli jkollok il-lista sħiħa tal-kmandamenti.

Jiena hu ______ sidek!

1. Ma jkollokx Alla _______ ________ .
2. La ssemmix ________ t'Alla fil-________ .
3. Ħares ________ u l-festi ________ .
4. Agħti ġieħ lil ________ u lil ________ .
5. La ________ .
6. La ________ .
7. La ________ .
8. La ________ ħaġa b'________ .
9. La ________ nisa tal-________ .
10. La tixtieqx ________ tal-oħrajn.

AĦSEB U AĦDEM

a)Taħseb li l-kmandamenti jgħinuna ngħixu aħjar? Għaliex?

b) X'irid jgħidilna r-Raba' Kmandament?

____

Kap 1: Storja ta' Mħabba

1.7 Il-vuċi t'Alla fil-bniedem.

Il-liġi li tana Alla mhix 'il bogħod minna. Qiegħdha fina stess! Insejħulha *kuxjenza*. Il-kuxjenza hija l-vuċi t'Alla li nħossu fina: u li tgħinna nagħrfu x'għandna nagħmlu u x'għandna nevitaw biex nieħdu deċiżjonijiet tajbin. Irridu nitgħallmu nisimgħu dan il-leħen ġo fina. Il-kuxjenza rridu niffurmawha bit-tagħlim li nirċievu u bid-dawl u d-direzzjoni li jagħtuna f'ħajjitna il-Knisja, il-ġenituri, is-saċerdoti, il-katekisti, l-għalliema u nies oħrajn li jgħinuna nkunu Nsara aħjar. Il-kuxjenza tgħinna nġibu ruħna kif kien iġib ruħu Ġesù kieku kellu jkun fl-istess sitwazzjoni tagħna. Għalhekk, meta nkunu se nieħdu xi deċiżjoni, nistaqsu lilna nfusna, "Kieku Ġesù kien minfloki, x'kien jgħid? X'kien jagħmel?" Ir-risposta sinċiera tgħinna nsiru nixbhu aktar lil Ġesù u allura tgħinna nitbiegħdu minn kull ħażen li jifridna minn Alla, minna nfusna, u mill-oħrajn. Il-formazzjoni tal-kuxjenza hija xi ħaġa li fuqha n-Nisrani jrid jaħdem ħajtu kollha.

1.Iddiskuti dawn is-sitwazzjonijiet u ara x'inhi l-aħjar deċiżjoni skont il-kuxjenza tiegħek.

1. Waqt li tkun fil-brejk jiġi tifel ħdejk u jgħidlek biex ma tħallux lil wieħed minn sħabkom jilgħab magħkom għax filgħodu dan it-tifel kien tkellem ħażin. X'tagħmel?

____

____

2. Tkun miexi fit-triq u tara żagħżugħ Afrikan mal-art (għax għadu kemm waqa') jitlob l-għajnuna. X'tagħmel?

____

____

3. Tifla fil-klassi għamlitlek ċajta u ħadt għalik. Ftit wara kellha diffikultà fil-Matematika li int kont taf sew. X'tagħmel?

____

____

AĦSEB U AĦDEM
Mhux faċli li dejjem timxi skont il-kuxjenza. Għaliex?

____

Allura, xi trid toqgħod attent/a li tagħmel?

____

Kap1. Storja ta' Mhabba
1.8 X'ħadna minn dan il-Kapitlu?

Kemm tiftakar?

a. X'insejħulha l-vuċi t'Alla fina? K__________________.
b. Min kien l-aħħar profeta li ħabbar lil Ġesù? Ġ______________ l-B__________.
c. X'ta Alla lil Mosè u lill-poplu Lhudi biex jurihom kif għandhom jgħixu? K______________________________.
d. X'jissejjaħ il-grupp ta' 12-il raġel li Ġesù għażel biex ikunu miegħu? A_______________.
e. X'żewġ wegħdiet għamel Alla lil Abraham? Li jkollu p_____________ kbir u li jagħtih a_______ tajba.
f. Alla b'min kien ikellem lill-Poplu tiegħu fit-Testment il-Qadim? Bil-P____________, bil-Q______________, bis-S_____________ u bl-I__________________
g. X'għandna f'Malta li juruna li n-nies tal-qedem kienu jaduraw lill-allat? T_________ u a______________.
h. Kif kienu jaduraw lill-allat fl-antik? J_____________ u j___________ s_________.
i. X'tgħallimt mit-*timeline* li għamilt ta' ħajtek u tal-ħajja tal-familjari tiegħek? A______________ qiegħed dejjem magħna.
j. Taf issemmi tliet qaddisin importanti ħafna fl-istorja tal-Knisja? San___________. San __________, San _______________

AĦSEB U AĦDEM

Samwel ried jifhem sew x'kien qed jisma' Allura x'għamel?

Għalfejn xi kultant ma niftehmux?

X'irridu nagħmlu biex nikkomunikaw aħjar?